

Agata KRZYWDZIŃSKA
Uniwersytet Jagielloński¹
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Instytut Rosji i Europy Wschodniej
agata.krzywdzinska@uj.edu.pl
ORCID 0000-0002-9301-7332
<https://doi.org/10.34739/dsd.2019.02.07>

OBRAZ POLSKI W ROSYJSKIEJ TELEWIZJI

ABSTRAKT: Celem artykułu jest analiza obrazu Polski w państwowej rosyjskiej telewizji w kontekście wprowadzenia nowej ustawy dekomunizacyjnej w Polsce. Przedmiotem analizy jakościowej są rosyjskie programy informacyjno-publicystyczne poświęcone rozbiórce pomników żołnierzy radzieckich w Polsce. Autorka stawia hipotezę o zmianie w przekazywaniu informacji i zaostreniu narracji medialnej. Zastosowanie analizy zawartości wypowiedzi prowadzących i gości pozwoliła na uzyskanie odpowiedzi na temat obrazu Polski i obecnego poziomu programów telewizyjnych talk show o charakterze polityczno-społecznym. Wybrane programy traktują nie tylko o rozbiórce pomników żołnierzy radzieckich, lecz także poświęcone są obecnym relacjom politycznym rosyjsko-polskim. Wnioski, które można wyciągnąć z analizy programów to znaczny wzrost nastrojów antypolskich, które wzmagają prowadzący dziennikarze. Programy typu polityczne talk show rozpowszechniają w społeczeństwie rosyjskim negatywny i stronniczy obraz Polski.

SŁOWA KLUCZOWE: Polska, Rosja, telewizja, programy, wizerunek, analiza jakościowa

THE IMAGE OF POLAND IN RUSSIAN TELEVISION

ABSTRACT: The aim of the article is to analyze the image of Poland on Russian state television in the context of the introduction of a new decommunization law in Poland. The subjects of qualitative analysis are Russian information and journalistic programs devoted to the demolition of Soviet soldiers' monuments in Poland. The author hypothesizes about a change in the provision of information and sharpening media narrative. The application of the content analysis of the presenters and guests' statements made it possible to obtain an answer on Poland's image and current level of political and social talk shows. Selected programs deal not only with the demolition of monuments to Soviet soldiers but are also devoted to current Russian-Polish political relations. The conclusions that can be drawn from the analysis of the programs indicate a significant increase in anti-Polish sentiments, intensified by the leading journalists. Political talk show programs spread a negative and biased picture of Poland in Russian society.

KEYWORDS: Poland, Russia, television, programs, image, content analysis

¹ Jagiellonian University; Poland.

WPROWADZENIE

Analiza obrazu Polski została ograniczona tematycznie do kwestii demontażu pomników żołnierzy radzieckich, co wiąże się z wprowadzeniem w Polsce ustawy dekomunizacyjnej.

Pytania badawcze, które postawiła autorka niniejszej publikacji, brzmią następująco:

1. Jakiej wiedzy merytorycznej dostarcza na ten temat widzom rosyjska telewizja?
2. Czy jest to wiedza wyczerpująca, czy też selektywnie ograniczona filtrem redakcyjno-politycznym?
3. Czy dziennikarze i prowadzący audycje telewizyjne zachowują międzynarodowe standardy i zasady etyki dziennikarskiej?
4. Czy dziennikarze i prowadzący audycje telewizyjne starają się zrównoważyć tematykę, czy też manipulują informacją?
5. Jakim językiem posługują się prowadzący?

Medialny obraz świata nie jest tym samym, co językowy obraz świata. Jak zauważają badacze Danuta Kępka-Figura i Paweł Nowak „język nie tylko informuje o rzeczywistości, ale i o sposobie myślenia o niej, a zatem to, co otrzymuje odbiorca mediów, to obraz już oceniony, przetworzony, konstruowany na bazie jakiegoś doświadczenia kulturowego”².

Warto zwrócić uwagę na aspekt językowy, a także nazewnictwo programów, co wynika z wskazanego doświadczenia kulturowego, a w badanym przypadku z kultury medialnej.

UDZIAŁY W STACJACH TELEWIZYJNYCH

Poprzedzając analizę jakościową programów należy wyjaśnić kwestię własności medialnej stacji telewizyjnych, która bez wątpienia przekłada się na treść merytoryczną programów.

Głównym nadawcą publicznym i największym holdingiem medialnym w Rosji jest Wszechrosyjska Państwowa Telewizyjna i Radiowa Kompania (ros. *Всероссийская государственная телевизионная и радиовещательная компания* – WGTRK)³. Podmiot mający status nadawcy ogólnokrajowego istnieje od 14 lipca 1990 roku, kiedy zlikwidowano Centralną Telewizję. Jednym z podmiotów zależnych Kompanii jest państwowa stacja „Rassija 1” („Россия 1”), która zasięgiem obejmuje 98,5 proc. społeczeństwa rosyjskiego⁴.

„Piervyj kanał” („Первый канал”) jest siostrzanym konkurentem telewizji „Rassija 1”, ma kilku udziałowców⁵ i jednocześnie największy zasięg odbiorców w Rosji (98,8 proc.)⁶. Dwadzieścia dziewięć procent udziałów kapitałowych posiada Narodowa Grupa Medialna (*Национальная Медиа Группа*), jedna z najmłodszych grup medialnych w Rosji, istniejąca od

² D. Kępka-Figura, P. Nowak, *Językowy obraz świata a medialny obraz świata*, „Zeszyty Prasoznawcze” Kraków 2006 r., XLIX Nr 1/2.

³ <http://vgtrk.com/#page/221> (27.10.2019).

⁴ https://russia.tv/article/show/article_id/7481/ (28.01.2019).

⁵ https://nm-g.ru/actives/sections.php?ID_BLOCK=1&ID_SECTION=1 (27.10.2019).

⁶ http://rucompromat.com/organizations/natsionalnaya_media_gruppa (27.10.2019).

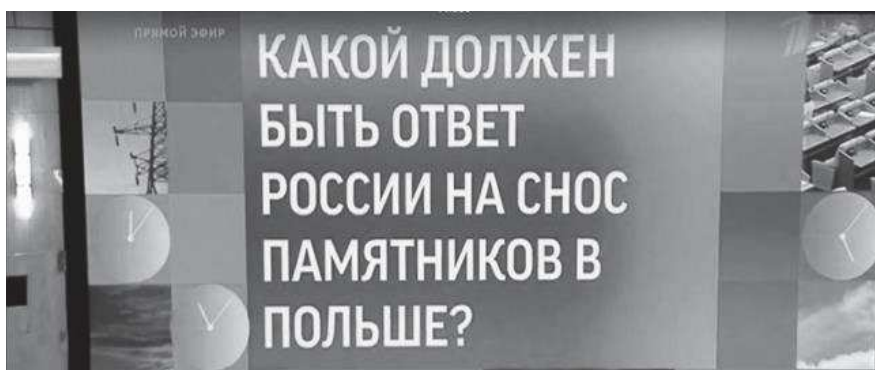
2008 roku⁷. Pozostałe udziały w stacji należą w 9,1 proc. do Agencji ITAR TASS, 3 proc. do stacji „Ostankino”, bank ВТБ Капитал – 20 proc.; a 38,9 proc. należy do Federalnej Agencji ds. Zarządzania Majątkiem Państwowym (*Росимущество–Федеральное агентство по управлению государственным имуществом*). W zarządzie holdingu zasiadają osoby znane z prywatnych powiązań z prezydentem Putinem, między innymi przewodnicząca zarządu, a wcześniej gimnastyczka artystyczna, Alina Kabajewa⁸. „Piervyj kanał” według danych Narodowej Media Grupy ogląda 144 mln widzów⁹.

ANALIZA ZAWARTOŚCI PROGRAMÓW

Program „Czas pokaże” jest to polityczno-społeczne show emitowane od 2014 roku, którego tematyka dotyczy bieżących spraw omawianych przez ekspertów: polityków, politologów, dziennikarzy¹⁰. Program otrzymał prestiżową nagrodę telewizyjną TEFI w kategorii „Najlepsze dzienne talk-show” w październiku 2017 roku¹¹.

Rysunek 1. „Время покажет” – czołówka programu, wydanie 06.07.2017.
Źródło: Print screen, <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88>.

Rysunek 2. Jeden z kadrów programu. Pytanie do publiczności „Jaka powinna być odpowiedź na demontaż pomników w Polsce”, Wydanie 06.07.2017.
Źródło: Print screen, <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88>.

⁷ <https://www.interfax.ru/business/644525> (28.01.2019).

⁸ <https://nm-g.ru/holding/> (28.01.2019). Kolorowa prasa rosyjska od 2006 roku sugerowała, że prezydent Putin i gimnastyczka są w związku prywatnym. <https://www.allwomens.ru/41876-i-vse-taki-zhenaty-putin-i-kabaeva-ili-net.html> (27.10.2019).

⁹ <https://nm-g.ru/actives/> (22.01.2020).

¹⁰ <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski> (27.10.2019).

¹¹ <https://tass.ru/obschestvo/4612286> (27.10.2019)

Rysunek 3. Jeden z kadrów programu. Pytanie do publiczności:
„Kto zarabia na konflikcie Polski z Rosją”. Wydanie 06.07.2017.
Źródło: Print screen, <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88>

„POLSKA PRZECIWNIA POMNIKOM”¹²

Konwencja programu jest typowa dla rosyjskiego polityczno-społecznego talk show: prowadzący, członkowie rosyjskich partii politycznych, politolodzy, historycy, redaktorzy gazet oraz publiczność w studio. Program jest emitowany od września 2014 roku i omawia „sprawy, które najbardziej dotyczą Rosjan”¹³. Show polityczno-społeczne odnotowuje na swoich stronach internetowych tzw. ostre chwile¹⁴ przez co prowadzący rozumieją momenty, w których wymiana zdań była bardzo gwałtowna albo dochodziło nawet do przepychanek fizycznych w studio.

Analizowany trzydziestopięciominutowy program z wypowiedziami gości poprzedził materiał filmowy z głosem lektora, wprowadzającym w temat, a informującym o przyjęciu przez polski Sejm 22 czerwca (w rocznicę napadnięcia Niemców na ZSRR) noweli o zakazie propagowania komunizmu. Uregulowana tym samym została kwestia usuwania m.in. pomników Armii Czerwonej¹⁵. Zebrane wypowiedzi nie są całościową transkrypcją programu, niektóre informacje były powtarzane wielokrotnie przez gości w programie. Z wybranego odcinka warto odnotować niektóre wypowiedzi prowadzącego Anatolija Kuziczewa jako moderatora dyskusji i jednocześnie osoby interpretującej historię Polski i Rosji:

- „Ten program będzie o walce z nami na wszystkich arenach historycznej, politycznej i o tym, jak Polska radzi sobie z sowieckim dziedzictwem.”¹⁶
- „Po co nam taki kraj, jak Burkina Faso? – „Ja oczywiście wyostrzyłem, Polska to nie Burkina Faso.”¹⁷

¹² Ros. „польша против памятников” wydanie 06.07.2017.

¹³ <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet> (27.01.2020).

¹⁴ <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/ostrye-momenty>, (27.01.2020).

¹⁵ „Время покажет”[1:15] ; <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88> (28.10.2019).

¹⁶ Ibidem [0:57], (28.10.2019).

¹⁷ Ibidem [13:08], (28.10.2019).

– „To są pomniki ludzi, którzy Was uratowali”¹⁸,

Redaktor Anatolij Kuziczew wypowiada się o Polsce ironicznie, nie stara się w ogóle zobiektywizować swoich wypowiedzi, stara się natomiast stworzyć przekonanie, że zna jedyną wersję prawdy o II Wojnie Światowej. Zaproszeni goście spójnie uzupełniają te wypowiedzi podnosząc jeszcze wyżej emocje w show na poziom relacji międzypaństwowych. Stanowiska w tej kwestii są różne, nie mniej wszystkie wypowiedzi uderzają w nowo przyjętą ustawę dekomunizacyjną w Polsce.

Nikołaj Charitonow, członek partii komunistycznej KPRF zaproponował odcięcie kontaktów pomiędzy Polską a Rosją: „Proponuję zerwać stosunki dyplomatyczne z Polską, zamknąć wszystkie kontakty handlowe”¹⁹.

Igor Korotczenko z Ministerstwa Obrony stwierdził, że to zbyt daleko posunięte działanie, które w jego ocenie należy zastąpić innymi metodami nacisku na polskie władze: „Nie ma potrzeby zrywać stosunków dyplomatycznych z Polską, ponieważ nie przygotowujemy się do wojny z Polską, ale odpowiedzieć należy.”²⁰ (...) „W Polsce chce się zniszczyć pamięć o antyhitlerowskiej koalicji. My możemy wykorzystać metody ‘miękkie’ siłowe”²¹ (...) „Należy tworzyć prorosyjskie lobby w Polsce”²².

Politolog Aleksander Kliukin uznał z kolei wywózkę pomników za najlepsze rozwiązanie z punktu widzenia Rosjan: „Ja proponuję pomniki wywieźć z Polski”²³.

W studio wypowiedzi udzielił także przebywający tymczasowo w Rosji polski bloger – Tomasz Maciejczuk, który nie był akredytowany przez żadną stację telewizyjną ani tytuł prasowy, a jednak wypowiadał się jako polski przedstawiciel mediów: „Podtrzymuję stanowisko polskich władz, żeby tych pomników nie niszczyć, a przenosić.”²⁴ (...) „Pomniki to propaganda sowieckiego systemu.”²⁵ (...) „Ja nie chcę Was oskarżać, wiem, że chodzi o to, że to Wasi przodkowie, ojcowie i dziadkowie”²⁶.

Jest to osoba na tyle kontrowersyjna, że w ostatecznie Rosjanie zatrzymali go w 2018 r. i wydali zakaz wjazdu do Rosji na 30 lat²⁷.

Należy dodać, że duże emocjonalne zaangażowanie gości jest opłacalne finansowo: według informacji telewizji Bielsat.eu zaproszeni uczestnicy otrzymują nawet kilkaset dolarów za udział w programie²⁸.

¹⁸ „Время покажет” [4:50]; <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88> (28.10.2019).

¹⁹ Ibidem [2:22], (28.10.2019).

²⁰ Ibidem [7:10], (28.10.2019).

²¹ Ibidem [8:06], (28.10.2019).

²² Ibidem [15:42], (28.10.2019).

²³ Ibidem [15:11], (28.10.2019).

²⁴ „Время покажет” [3:49]; <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88> (28.10.2019).

²⁵ Ibidem [4:32], (28.10.2019).

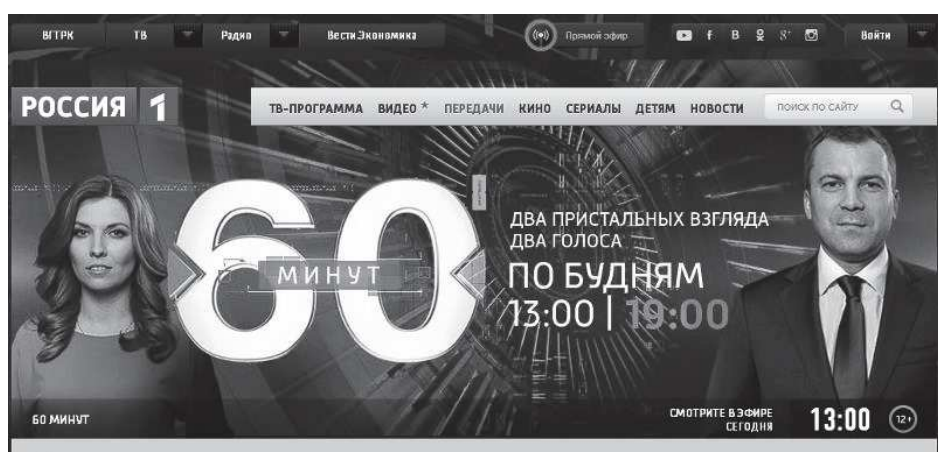
²⁶ Ibidem [4:50], (28.10.2019). Ciekawe opinie na temat blogera i jego działalności można znaleźć na stronach polskiej telewizji <https://www.tvp.info/39787455/wszystkie-misje-maciejczuka-opinia>

²⁷ <https://kresy24.pl/chlopiec-do-bicia-z-polski-ma-zakaz-wjazdu-do-rosji-na-30-lat/> (28.10.2019).

²⁸ (...) Rosyjskie stacje płacą za występ nawet kilkaset dolarów, zależnie od rangi gościa, <https://belsat.eu/pl/news/rosyjska-propaganda-pozera-wlasne-dzieci-i-deportuje-gwiazde-telewizyjnych-seansow-nienawisci/> (30.01.2019).

PROGRAM TELEWIZYJNY „60 MINUT”²⁹

Drugi program poddany analizie treści to laureat nagrody Rosyjskiej Akademii Telewizyjnej „TEFI” w kategorii „Polityczno-społeczne talk-show prime-time” (2017). Prowadzący program Olga Skabejeva i Jewgienij Popow zostali lauretami nagrody TEFI w kategorii „Prowadzący polityczno-społeczne talk show prime-time” w 2017r.³⁰ Dziennikarze prowadzą program w analogicznej konwencji do programu „Czas pokaże”, ironizując, prześmiewczo omawiając tematy związane z Polską, podkreślając jednocześnie dumę z bycia Rosjanami i dziedzictwa radzieckiego. Warto dodać, że prowadzący program to małżeństwo, a Olga Skabajewa to druga żona Jewgienija Popowa³¹.

Rysunek 4. Kadr z programu telewizyjnego „60 minut” Wydanie 03.07.2017.

Źródło: Print screen, <https://www.youtube.com/watch?v=LLuEi1H0VF0>.

Rysunek 5. Kadr z programu telewizyjnego „60 minut” Wydanie 03.07.2017.

Źródło: Print screen, <https://www.youtube.com/watch?v=LLuEi1H0VF0>.

²⁹ Ros. (60 Минут) на канале „Россия 1”.

³⁰ https://russia.tv/brand/show/brand_id/60851/ (30.01.2019).

³¹ [https://capelino.com/evgeny-popov-his-wife-and-children-personal-life/\(30.01.2019\)](https://capelino.com/evgeny-popov-his-wife-and-children-personal-life/(30.01.2019)).

ANALIZA PROGRAMU–„DEKOMUNIZACJA CZY RUSOFOBIA. POLSKA DEMONTUJE POMNIKI”³²

Skabajewa i Popow poinformowali na początku programu o zmianach w polskich przepisach z 22 czerwca, zgodnie z którymi wszystkie pomniki żołnierzy radzieckich powinny być zlikwidowane w ciągu roku³³. W rosyjskiej Dumie odbyła się już na ten temat pierwsza debata, jak uratować pomniki³⁴. Skabajewa podkreśliła, że przy wyzwaniu Polski zginęło około 600 tysięcy żołnierzy, a liczbę pomników w Polsce szacuje się na około pięćset³⁵. Popow wtórował współprowadzącej pytając retorycznie, czy niepotrzebnie wyzwolono Majdanek. Skabajewa zwracała jednak uwagę, że Polacy mają możliwość wyboru w tej sprawie: „500 pomników!..Nie jest to totalna rozbiórka. Nie dotyczy grobów, nie dotyczy cmentarzy. Każdy oddzielny region, województwo może oprotestować tę rozbiórkę.”³⁶

Zebrani goście w studio odpowiadali bardzo emocjonalnie, jak przystało na talk show i wymyślając rozwiązania krańcowe w tej sprawie. Igor Szyszkina, zastępcę przewodniczącego Instytutu Krajów WNP dopuścił nawet możliwość rewizji granicy suwerennej Polski: „Konieczne jest oprócz sankcji ekonomicznych, poddać w wątpliwość legitymizację, oficjalnie, zachodniej granicy Polski”³⁷.

Oleg Niłow, wicprzewodniczący partii „Sprawiedliwa Rosja” wytknął polskim parlamentarzystom braki w ustawie, choć nie ma do tego żadnego prawa. Mimo to postarał się narzucić rosyjskim widzom jakiś punkt widzenia o problemach Polski z Ukrainą, nie wspominając o problemach Rosji ze swoimi sąsiadami:

Będziemy się jeszcze zwracać do posłów, do kierownictwa kraju, dopóki jeszcze ustawa nie jest podpisana. Jest jeszcze prezydent, który myśli, czy podpisać czy zawetować. Mamy nadzieję na sumienie polskiego narodu, na oczach którego dokonuje się takie cyniczne szydzenie z pamięci. Prosimy nie dopuszczajcie do tego, żeby walczyć z grobami żołnierzy, którzy zginęli za wolność.(...) Chciałbym zapytać, dlaczego w tej ustawie o dekomunizacji nie ma zakazu dla banderowskiej UPA. Przecież oni zniszczyli ponad 100 tysięcy Polaków na Wołyniu.

Jedyną wypowiadającą się osobą w programie w tonie propolskim jest – Grigorij Amnuel, reżyser, dyrektor Klubu „Międzynarodowego Dialogu”, który odwiedzał Polskę i polskie uniwersytety³⁸. Komentował: „Sowieckie pomniki są następstwem okupacyjnego sowieckiego reżimu w Polsce”³⁹.

³² Ros. „Польша сносит памятники. Декommунизация или русофобия?” 03.07.2017.

³³ „Польша сносит памятники” [5:48], <https://www.youtube.com/watch?v=Ublt8NzTuos> (30.01.2019).

³⁴ Ibidem [5:23], (30.01.2019).

³⁵ Ibidem [5:32], (30.01.2019).

³⁶ Ibidem [5:32], (30.01.2019).

³⁷ Ibidem [29:42], (30.01.2019).

³⁸ Grigorij Amnuel był gościem Instytutu Rosji i Europy Wschodniej UJ w Krakowie.

³⁹ „Польша сносит памятники” [29:42], <https://www.youtube.com/watch?v=Ublt8NzTuos> (30.01.2019).

ANALIZA PROGRAMU TELEWIZYJNEGO – „NIEDZIELNY WIECZÓR Z WŁODZIMIERZEM SOŁOWJEWYM”⁴⁰

Rysunek 6. Czołówka programu „60 minut”

Źródło: „Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым” https://www.youtube.com/watch?time_continue=86&v=mYXCfRPpNRs.

To kolejny program typu polityczno-społeczne talk show z udziałem licznych gości i widowni. Niedzielny wieczór z Włodzimierzem Sołowjewym otrzymał nagrodę TEFI w kategorii „Przeprowadzający wywiad” („Интервьюер”) w 2017 r. Z pewnością show ma charakter autorski. Redaktor Sołowjow wydaje się być bardzo pewny siebie i nieomylny w swoich interpretacjach relacji polsko-rosyjskich. Niestety, jego wykształcenie nie predestynuje go do tego w żaden sposób: jest doktorem nauk ekonomicznych i absolwentem moskiewskiego Instytutu Stali i Stopów⁴¹. Przekonanie Sołowjowa o swojej nieomyślności znalazło odbicie w wywiadzie udzielono dla „Polit.ru” w 2005 roku, w którym stwierdził, że jest geniuszem: „Jestem głęboko przekonany, że jestem geniuszem”⁴².

Program poświęcony pomnikom rozpoczyna wprowadzenie o ustawie dekomunizacyjnej w Polsce. Sołowjow określa to wirusem antysowieckim, który przyjmuje antyrosyjski charakter⁴³. Przekrój tematyczny programu jest bardzo szeroki, bardzo burzliwa dyskusja obejmuje nie tylko likwidację pomników, ale historyczne i najnowsze stosunki polsko-rosyjskie. Należy dodać, że goście programu Sołowjowa, to osoby w starszym wieku, co pozwala prowadzącemu na uzyskiwanie emocjonalnych wypowiedzi z resentymentem do Związku Radzieckiego.

Redaktor zastanawiał się nad źródłami nienawiści do Rosjan „genetyczna czy historyczna?”⁴⁴, nie mniej bardziej przywiązał wagę nie do pomników, a obecności amerykańskich wojsk w Polsce. Sołowjow dawał jednocześnie wyraz nienawiści do Ameryki, chciał ośmieszyć

⁴⁰ Ros. „Воскресный вечер с владимиром соловьевым” na kanale „Россия 1”.

⁴¹ Wywiad radiowy W. Sołowjowa, <https://www.youtube.com/watch?v=rzR69ZYBIYU&t=1h22m4s> (27.01.2020).

⁴² Владимир Соловьев: Я глубоко убежден, что я – гений, <https://polit.ru/article/2005/04/25/solovev/> (27.01.2020).
Снос советских памятников в Польше. Вечер с Соловьевым от 01.08.2017 Часть 2, [0:50], https://www.youtube.com/watch?time_continue=86&v=mYXCfRPpNRs, (27.01.2020).

⁴⁴ Ibidem [12:01], (27.01.2020).

decyzje suwerennego kraju i jego obywateli: „Kiedy radziecki żołnierz zabija nazistę, okazuje się, że on okupuje Polskę, a gdy Amerykanie wkładają pieniądze w Polskę, to dają możliwość powrotu Polsce do historycznych korzeni”⁴⁵.

Aleksander Sytin, przewodniczący Centrum Politycznych Badań nad krajami Północnej i Wschodniej Europy nie zgodził się z prowadzącym w tej ocenie, przyznając jednocześnie, że Rosja od zawsze chciała wpływać na Polskę, ale Polacy są narodem pamiętliwym: „Polska jest suwerennym krajem i może wprowadzić prawo rozbiórki pomników.”⁴⁶ (...) „W Polsce jest taka warstwa pamięci, która (...) nie pozwoli nigdy dobrze odnosić się do Rosji.”⁴⁷ (...) „Rosja zawsze chciała przynajmniej w minimalnym stopniu kontrolować Polskę”⁴⁸.

Druga warta odnotowania wypowiedź prof. Siergieja Czerniakowskiego, z Katedry Historii i Teorii Polityki MGU w Moskwie przenosi z kolei uwagę widzów programu na szerszą arenę geopolityczną porównując relacje polsko-rosyjskie z relacjami polsko-amerykańskimi. Czerniakowski przypomina, że w Polsce dominuje antysowietyzm i antyrusizm, natomiast nic nie wspomina o własnym kraju i antypolonizmie:

Polska stara się przed Zachodnią Europą wystąpić jako kraj walczący z rosyjską agresją, a przed USA podnieść swoje akcje jako silny kraj, który jest w stanie przeciwstawić się „Starej Europie”. Jest to antysowietyzm i antyrusizm jednocześnie. Polska uważa się za spadkobierczynię idei Piłsudskiego⁴⁹.

PODSUMOWANIE ANALIZY PROGRAMÓW

Zaprezentowane rosyjskie programy telewizyjne typu talk-show traktują nie tylko o rozbiórce pomników żołnierzy radzieckich, lecz także poświęcone są relacjom politycznym rosyjsko-polskim. Z punktu widzenia rosyjskiego widza konstruują wyraźny obraz Polski – państwa całkowicie rusofobicznego lub o rusofobicznej histerii. Goście w studio starają się w swoich wypowiedziach stworzyć wręcz ramy myślenia o Polsce: wytykają Polakom naiwność w kontaktach z Amerykanami, płacenie wysokich składek do NATO i obecność wojsk amerykańskich w Polsce. Nazywanie Polski „poligonem NATO” brzmi jak hipokryzja w kontekście ćwiczeń wojskowych i stałych baz, które mają Rosjanie poza granicami swojego kraju (m.in. Armenia, Tadżykistan, Kirgistan i inne kraje).

Goście zaproszeni do programów o formule show mają na celu ukierunkować myślenie Rosjan i interpretować historię w rosyjskim duchu. Selekcja „specjalistów” w określonych obszarach pozwala na uzyskanie takiego efektu. Zaznaczyć trzeba, że „eksperti” uzyskują gratyfikację finansową, dzięki czemu chętnie występują i angażują się emocjonalnie. To z kolei przekłada się na ich popularność i rozpoznawalność. W rezultacie te same osoby występują ciągle

⁴⁵ „Снос советских памятников в Польше. Вечер с Соловьевым”, [1:26] https://www.youtube.com/watch?time_continue=86&v=mYXCfRPpNRs (27.01.2020).

⁴⁶ Ibidem [14:50], (27.01.2020).

⁴⁷ Ibidem [13:19], (27.01.2020).

⁴⁸ Ibidem [16:37], (27.01.2020).

⁴⁹ Ibidem [1:26], (27.01.2020).

w kilku programach typu talk show (np. nie wspominany wcześniej politolog Siergiej Kurginjan czy Jewgienij Satanowski). Wspólną cechą łączącą te osoby jest silna nienawiść do Polski, często o podłożu osobistym. Politolog i jednocześnie twórca ruchu nacjonalistycznego 70-letni Siergiej Kurginjan wypomina Polakom śmierć rodziców swoich przyjaciół w polskich obozach w 1920 roku⁵⁰. Z kolei Jewgienij Satanowski, szef ośrodka naukowego Instytut Bliskiego Wschodu 20 stycznia 2020 roku w programie Sołowjowa nagle oznajmił rosyjskim widzom, że Stalin „miał rację” wydając rozkaz rozstrzelania polskich jeńców wojennych w Katyniu⁵¹. Satanowski podobnie jak Sołowjow ma wykształcenie ekonomiczne⁵². Wśród jego publikacji dostępnych na Internecie znajdują się m.in. „Gospodarka Izraela w 1.90-tych (1999 r.), „Globalizacja terroryzmu i jego konsekwencje” (2001 r.) i inne publikacje dotyczące obszaru Bliskiego Wschodu. W programie Sołowjowa wystąpił w roli „specjalisty” ds. mordu polskich oficerów. Satanowski chwalcąc mord polskich oficerów zdyskredytował się naukowo do najniższego stopnia, a urósł do rangi wielkiego polonofoba. W ocenie widzów zagranicznych takie osoby to pseudoeksperci, którzy nie tylko nie mają wiedzy merytorycznej, wypełniają po prostu czas antenowy i dążą do wzrostu nastrojów nacjonalistycznych lub antypolskich w Rosji. Antypolonizm takich „specjalistów” przekłada się natomiast na negatywny odbiór Polski w rosyjskim społeczeństwie i wzmacnia wrogość pomiędzy narodami.

Warto odnotować, że obecnie w niewielkim stopniu przebijają się w wybranych programach głosy Rosjan, którzy w Polsce mieszkali i mają przyjaciół z Polski. Obarczają oni winą za obecne stosunki polsko-rosyjskie rządzących, a nie zwykłych obywateli⁵³. W materiałach filmowych włączonych do programów zapraszani są wyłącznie Polacy, którzy dbają o pomniki radzieckie i nie zgadzają się z polityką władz polskich⁵⁴. W wybranych programach talk show widoczna jest nierównowaga ilościowa: gości z Polski reprezentuje jedna lub bardzo rzadko dwie osoby, którzy nie są związani na stałe z żadną stacją tv lub tytułem prasowym). Bardzo rzadko Polskę reprezentuje akredytowany dziennikarz z Polski, zdarzają się również programy, w których nie uczestniczy żaden Polak ani Polka. Biorąc pod uwagę aspekt finansowy, czyli pieniądze uzyskiwane za uczestnictwo, można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że i tak żaden akredytowany dziennikarz z Polski nie zostałby zaproszony do programów talk show, a jeśli nawet, to i tak prowadzący nie dopuściliby go do głosu. Przerywanie wypowiedzi uczestnikom spoza Rosji (głównie USA i Ukrainy), wielokrotne powtarzanie pytań („Czy na pewno Pan zrozumiał?”), wtrącanie wypowiedzi innych uczestników z Rosji i głośnie oklaski gwarantują prowadzącym w pełni subiektywny program. Subiektywizm przechodzi już w rosyjskich

⁵⁰ Судите сами. "Москва-Варшава: 400 лет не вместе? (7:45 сек.) (27.01.2020).

⁵¹ Jak rosyjska propaganda „zamykać wstrętne geby” pomaga; <https://belsat.eu/pl/news/jak-rosyjska-propaganda-zamyka-wstretne-geby-pomaga> (27.01.2020).

⁵² Rosyjski komentator polityczny chwali Stalina za mord w Katyniu <https://www.tvp.info/46309610/rosyjski-komentator-polityczny-chwali-stalina-za-mord-w-katyniu> (27.01.2020).

⁵³ „Снос советских памятников в Польше. Вечер с Соловьевым от 01.08.2017 Часть 2, [32:54] (31.01.2020).

⁵⁴ „Время покажет” [27:40]; <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88> (31.01.2020).

podręcznikach dziennikarstwa do historii, co odnotowała jedna z głównych prokremlowanych dziennikarek Margerita Simonian, redaktorka stacji telewizyjnej „Russia Today”⁵⁵.

Odpowiadając na pytanie badawcze dotyczące zachowania prowadzących należy podkreślić, że redaktorzy nie starają się zrównoważyć tematyki, ujawniają swoje zaangażowanie polityczne zgodne, subiektywnie przedstawiają historię lub atakują polską politykę. Nic dziwnego, skoro udziałowcami stacji, w których pracują prowadzący jest państwo rosyjskie lub widoczne są powiązania biznesowo-towarzyskie z zarządem Narodowej Grupy Medialnej. Dziennikarze niczym służbiści realizują w swoich programach bieżącą linię polityczną Kremla nie zamierzając nawet zagłębiać się w inny punkt widzenia. Styl Sołowjowa szczególnie wyróżnia ironia, prześmiewczość i autorytarne narzucanie swojego punktu widzenia. Program współprowadzony przez Olgę Skabajewą i Jewgienija Popowa cechuje dynamizm i nowoczesne studio, co z pewnością przyciąga widzów, ale w zachowaniu dziennikarzy uwidacznia się stronniczość i selektywność w doborze pytań. Język, którym posługują się prowadzący ma na celu wzmocnienie argumentacji gości – Rosjan, uzupełnienie ich koncepcji silnie antypolskich.

Na kolejne pytanie badawcze, dotyczące wiedzy merytorycznej, którą można uzyskać z wybranych programów telewizyjnych, można odpowiedzieć następująco: rosyjskie programy przekazują swoim widzom selektywny punkt widzenia historii i współczesnej polityki, punkt prorosyjski i ograniczony filtrem redakcyjno-politycznym. Wiedzy merytorycznej nie można uczyć się na programach o formule show, ponieważ ten gatunek telewizyjny na celu wypromować prowadzących, uczynić wybrane osoby rozpoznawalnymi i utrzymywać wysoką oglądalność. Do rosyjskich programów poświęconych Polsce powinni być zapraszani naukowcy (historycy, politolodzy, językoznawcy) zajmujący się tematyką polską, ale z uwagi na ich potencjalne polonofilstwo z pewnością takiego zaproszenia nie otrzymają. Wiedza, którą otrzymują rosyjscy widzowie jest w małym stopniu informacyjna, newsowa, bardzo publicystyczna, ale na pewno niewyczerpująca, bo nie uwzględnia innej perspektywy niż rosyjskiej. Programy typu talk show rozpowszechniają w społeczeństwie rosyjskim negatywny i stronniczy obraz Polski i na pewno nie poprawiają wzajemnych stosunków sąsiedzkich.

BIBLIOGRAFIA

Kępka-Figura D., Nowak P. 2006 r. „Językowy obraz świata a medialny obraz świata”. *Zeszyty Prasoznawcze* XLIX Nr ½.

О компании, <http://vgtrk.com/#page/221> [O kompanii, <http://vgtrk.com/#page/221>].

О телеканале, https://russia.tv/article/show/article_id/7481/ [O telekanale, https://russia.tv/article/show/article_id/7481/].

Первый канал – самый популярный телеканал страны, https://nm-g.ru/actives/sections.php?ID_BLOCK=1&ID_SECTION=1 [Pervyj kanal – samyj populjarnyj telekanal strany, https://nm-g.ru/actives/sections.php?ID_BLOCK=1&ID_SECTION=1].

⁵⁵ «Не собираюсь делать вид, что я объективная» („Nie zamierzam udawać, że jestem obiektywna” – tł. aut.) <https://lenta.ru/articles/2013/03/07/simonyan/> (27.01.2020).

- Национальная Медиа Группа, http://rucompromat.com/organizations/natsionalnaya_media_gruppa [Natsional'naja Media Gruppa, http://rucompromat.com/organizations/natsionalnaya_media_gruppa].
- "Национальная медиа группа" и ВТБ купили "СТС медиа", <https://www.interfax.ru/business/644525> [„Natsional'naja media gruppa” i VTB kupili „STS media”, <https://www.interfax.ru/business/644525>].
- И все-таки женаты Путин и Кабаева или нет?, <https://www.allwomens.ru/41876-i-vse-taki-zhenaty-putin-i-kabaeva-ili-net.html> [I vse-taki zhenaty Putin i Kabaeva Ili net?, <https://www.allwomens.ru/41876-i-vse-taki-zhenaty-putin-i-kabaeva-ili-net.html>].
- Выпуски, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski> [Vypuski, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski>].
- Программы "Своя игра", "Время покажет" и "Военная тайна" завоевали ТЭФИ, <https://tass.ru/obschestvo/4612286> [Programmy „Svoja igra”, „Vremja pokazhet” i „Voennaja tajna” zavoevali TEFI, <https://tass.ru/obschestvo/4612286>].
- 60 минут. Декоммунизация или русофобия? Польша сносит памятники Красной Армии. От 03.07.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=Ublt8NzTuos> [60 minut. Dekommunizatsija ili rusofobija? Pol'sha snosit pamjatniki Krasnoj Armii. Ot 03.07.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=Ublt8NzTuos>].
- Снос советских памятников в Польше. Вечер с Соловьевым, 01.08.2017, https://www.youtube.com/watch?time_continue=86&v=mYXCfRPpNRs [Snos sovetskikh pamjatnikov v Pol'she. Vecher s Solov'evym, 01.08.2018, https://www.youtube.com/watch?time_continue=86&v=mYXCfRPpNRs].
- Польша против памятников. Время покажет. Выпускот, 06.07.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88> [Pol'sha Protiv pamjatnikov. Vremja pokazhet. Vypuskot, 06.07.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=C5wcNOoqE88>].
- Jak rosyjska propaganda „zamykać wstrętne geby” pomaga, <https://belsat.eu/pl/news/jak-rosyjska-propaganda-zamykac-wstretne-geby-pomaga>.
- Национальная Медиа Группа, <https://nm-g.ru/actives/> [Natsional'naja Media Gruppa, <https://nm-g.ru/actives/>].
- Владимир Соловьев: Я глубоко убежден, что я – гений, <https://polit.ru/article/2005/04/25/solovev/> [Vladimir Solov'ev: Ja gluboko ubezhden, chto ja – genij, <https://polit.ru/article/2005/04/25/solovev/>].
- Острые моменты, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/ostrye-momenty> [Ostryje momenty, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/ostrye-momenty>].
- Выпуски, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet> [Vypuski, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet>].
- Полный контакт с Владимиром Соловьевым (07.03.18). Полная версия, <https://www.youtube.com/watch?v=rzR69ZYBIYU&t=1h22m4s> [Pol'nyj kontakt s Vladimirom Solov'evym (07.03.18). Pol'naja versija, <https://www.youtube.com/watch?v=rzR69ZYBIYU&t=1h22m4s>].
- Судите сами. "Москва-Варшава: 400 лет не вместе?", <https://www.youtube.com/watch?v=ptRacnTqS0E> [Sudite sami. „Moskva-Varshava: 400 let ne vmeste”?].

Азар Илья. Не собираюсь делать вид, что я объективная, <https://lenta.ru/articles/2013/03/07/simonyan/> [Azar Il'ja, Ne sobirajus delat' vid, chto ja ob'ektivnaja, <https://lenta.ru/articles/2013/03/07/simonyan/>].

Rosyjski komentator polityczny chwali Stalina za mord w Katyniu <https://www.tvp.info/46309610/rosyjski-komentator-polityczny-chwali-stalina-za-mord-w-katyniu>.

Yevgeny Popov: his wife and children, personal life <https://capelino.com/yevgeny-popov-his-wife-and-children-personal-life/>.